

УДК : 78 : 398 : 001.89 “18/19”

Ірина Мазур

**ЗНАЧЕННЯ ПРОГРАМНИХ ДОКУМЕНТІВ В ПРОЦЕСІ
ЗБИРАЦЬКОЇ ТА НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ
ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ**

У статті досліджено особливості збирацької діяльності народнопісенної творчості другої половини ХІХ – початку ХХ століття. Визначено й окреслено специфіку програмних документів цього періоду. Розглянуто роль і значення програм у процесі становлення та подальшого розвитку основних методологічних підходів та принципів збирацької та науково-дослідницької діяльності української фольклористики.

Ключові слова: народнопісенна творчість, збирацька діяльність, методологія дослідження, програмні документи, українська фольклористика.

Ірина Мазур

**ЗНАЧЕНИЕ ПРОГРАММНЫХ ДОКУМЕНТОВ В ПРОЦЕССЕ
СОБИРАТЕЛЬСКОЙ И НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
НА УКРАИНЕ ВТОРОЙ ПОЛОВИНЫ ХІХ – НАЧАЛА ХХ СТОЛЕТИЯ**

В статье исследованы особенности собирательской деятельности народно-песенного творчества конца ХІХ – начала ХХ века. Определена и очерчена специфика программных документов этого периода. Рассмотрены роль и значение программ в процессе становления и дальнейшего развития основных методологических подходов и принципов собирательской и научно-исследовательской деятельности украинской фольклористики.

Ключевые слова: народно-песенное творчество, собирательская деятельность, методология исследования, программные документы, украинская фольклористика.

Iryna Mazur

**THE IMPORTANCE OF SOFTWARE DOCUMENTS IN THE PROCESS
OF GROWING AND SCIENTIFIC-RESEARCH ACTIVITY IN UKRAINE
OF THE SECOND HALF OF THE XIX – THE BEGINNING OF THE XX CENTURY**

The problem of studying the collectivist activity of folk-verse art of the Ukrainian people remains one of the priority research problems. The end of the XIX – the first third of the XX century is characterized by changes in the processes of collecting and researching the song material, manifested in a conscious attitude towards a folk song as a distinctive and original phenomenon. In this period, the formation of a system of theoretical and methodological foundations of musical folklore.

The purpose of the article is to reveal the principles and regularities of collecting and research activity of folk-verse art at the end of the XIX – the first third of the XX century. The main attention is paid to the consideration of the program documents, which became an important basis for the formation and further development of musical folklore, played an important role in the process of formation and further development of its main methodological approaches and principles of research.

The definition of methodological approaches to work with folk-spiritual sources should take into account the fact that the state of collecting folklore activity is one of the important characteristics, which reveals the level of development of folklore in general.

Creating questionnaires and numerous programs, experimental searches for new ways to record folklore material, attracting a large number of scholars and amateurs to this process, contributed to the development and activation of both collectivization and research activities. The view on folklore, as an achievement of the past, is organically linked with the presence of a large

number of materials that are torn from the organic context of their existence, are separated from the essence and function of ritual action. This moment was one of the important and topical issues that played an important role in the development and compilation of many folklore research programs.

A special place in the process of collecting activities belongs to documents, the characteristic feature of which is the availability of specific guidance on the specifics and features of the collection of folk material. In the history of Ukrainian folklore, these documents received a variety of definitions: guidance, instruction, questionnaire, program, recall, invitation, plan. The practice of creating programs with its roots dates back to the XIX century. The South-Western Department of the Russian Geographic Society actively conducted research on "Little Russian lands" under specially developed programs and questioners.

The study of folk poetry in the second half of the XIX century was regarded as an obligatory component of ethnography and envisaged the collection, fixation and study of all manifestations of oral writing, in particular such genres as epics, fairy tales, songs, short stories, proverbs.

If in the first programming documents folk music art was considered in the unity of all issues that concerned not only ritual action, but also the customs and traditions of peoples of a particular locality, then, since the 1860s, the meaning and function of the programs began to change, to be detailed in accordance with the chosen theme. Regulatory documents are created that deal with the fixation of purely ethnographic information. At the same time, programs are being developed to collect, fix and study samples of folk music.

The first attempt to develop and compile programs for the collection of Ukrainian folklore and ethnographic material should be attributed to the 60's of the XIX century. In the 1880's, interest in the folkloric heritage became much more active, resulting in a significant number of program documents related to the collection and study of samples of folklore.

In the preface to the collection "Songs of the Russian people", published in the early 90's of the XIX century, the principles of fixation of folklore texts in expedition are fully and meaningfully laid out. For the first time in the history of musical folkloristic forms and means of gathering activity are considered. The first program document "The Ethnographic Program for Search and Collecting and Research", which was developed in the 1930's in Ukraine, set itself the goal of studying the folklore and ethnographic treasury of the Ukrainian people from a general perspective and was widely used.

Particular importance is taken by the program documents that were developed by the Music and Ethnographic Commission, the existence of which dates back to 1901. An analysis of existing collections and records of folklore samples shows that in the first third of the twentieth century particular attention was paid to the complex study of folk art.

The value of the program documents of the end of the XIX – the first third of the XX century was in the quest to fully, accurately and reliably fix a variety of genre-related folklore and ethnographic material, to find out the conditions and peculiarities of it, the way of life, to identify the characteristic features and specificities of changes and transformations of song samples.

The first program documents played an important role in the process of deploying collecting activities in the territory of Ukraine, becoming a scientific tool for further research and development of scientists of the 20th years of the XX century.

Keywords: collecting activity, research activity, program documents, methodological principles, musical folklore studies.

Проблема дослідження збирацької діяльності народнопісенної творчості українського народу була і залишається однією з пріоритетних у цій сфері. Актуальність завдання, що гостро постало перед сучасними гуманітарними науками, зокрема, фольклористикою, полягає в необхідності пізнання та дослідження усіх компонентів процесу становлення та розвитку наукової думки в різні періоди історичного минулого української культури, що дасть змогу простежити динаміку та з'ясувати характер змін важливого і цінного компонента духовної скарбниці, яким є народнопісенна спадщина українського народу.

Серед багатьох дослідників та вчених XVIII – першої третини XX століття важко знайти постать, яка б залишилася осторонь збирання, дослідження, збереження та популяризації фольклорної творчості. У працях відомих діячів та видатних учених історичного минулого

(Володимира Антоновича, Бориса Грінченка, Михайла Грушевського, Михайла Драгоманова, Климента Квітки, Філарета Колесси, Василя Кравченка, Миколи Костомарова, Пантелеймона Куліша, Михайло Максимовича, Омеляна Огоновського, Олександра Пипіна, Федора Савченка, Миколи Сумцова, Івана Франка, Павла Чубинського та інших дослідників) осмислено чимало явищ і фактів з історії розвитку української народної творчості.

В останні роки опубліковано чимало праць, присвячених розгляду етапів становлення та розвитку української культури, їх особливостей, вивченню і з'ясуванню значення діяльності наукових установ, окремих учених, які займалися дослідженням пісенної творчості нашого народу. Вивчення української народнопісенної спадщини, дослідження процесів збирання, збереження та популяризації кращих зразків пісенної творчості висвітлено в працях сучасних українських дослідників, зокрема В. Бойко [2], О. Боряк [3; 16], В. Гошовського [6], С. Грици [7; 8; 9], О. Дея [10; 11; 12], І. Довгалюк [14], А. Іваницького [17], Р. Кирчіва [20], І. Матяш [23], В. Шульгіної [30] та багатьох інших).

Мета статті – виявити принципи й закономірності збирацької і дослідницької діяльності народнопісенної творчості кінця XIX – першої третини XX століття, охарактеризувати програмні документи, що стали важливим підґрунтям в процесі формування та подальшого розвитку музичної фольклористики, відіграли важливу роль у становленні та подальшому розвитку її основних методологічних підходів та принципів науково-дослідницької діяльності.

Кінець XIX – перша третина XX століття характеризується певними змінами у процесах збирання та дослідження пісенного матеріалу, що проявляються у свідомому ставленні до народної пісні як до самобутнього й оригінального явища. Дослідники та фольклористи цього періоду, зокрема, О. Серов, М. Лисенко, П. Сокальський, О. Потебня, починають розглядати музичне мислення народу з проекцією на його історичне минуле, активно використовуючи окремі принципи порівняльної методології, які необхідні й важливі в процесі формування і подальшого розвитку принципів та методів фольклористики. Крім того, збірками І. Воробкевича, О. Кольберга, Л. Куба, І. Омельського, Я. Сенчика, Ю. Федьковича започатковано регіональний підхід до вивчення музичного фольклору. Таким чином, у зазначеного періоду відбувається становлення системи теоретичних та методологічних засад музичної фольклористики.

На думку науковців першої третини XX ст., дослідження фольклорних зразків має бути пов'язаним з виконанням наступних методологічних завдань:

- з'ясування справжнього обсягу конкретного зразка; виявлення джерела його походження;
- простеження тенденцій розвитку матеріалу, його змін і трансформацій;
- визначення хронологічних меж його появи і функціонування, фіксації території побутування матеріалу;
- виявлення зв'язку пісень з усною давньою традицією та літературною спадщиною.

У визначенні методологічних підходів до роботи з народнопісенними джерелами слід враховувати той факт, що стан збирацької діяльності фольклору є однією з важливих характеристик, завдяки якій з'ясовують рівень розвитку фольклористики в цілому.

Упродовж зазначеного періоду, а саме, наприкінці XIX – в першій третині XX століття, українська фольклористика прямувала в єдиному руслі розвитку європейської науки. Її методологічне спрямування зберігало наступність із попередньою епохою розвитку науки, що давало змогу застосовувати усі надбання не лише у царині теорії, а й на практиці. Саме це створювало для співробітників Етнографічної комісії, її численних кореспондентів та місцевих збирачів відповідні умови, щоб порівняно у стислий термін зібрати значну кількість народнопісенного матеріалу; це надавало можливості відобразити синхронний “зріз” побутування жанрових моделей традиційної української культури. Визначені методологічні завдання розв'язували за допомогою спеціальних програмних розробок.

Створення питальників, анкет та численних програм, експериментальні пошуки нових способів запису фольклорного матеріалу, залучення до цього процесу великої кількості науковців і аматорів, сприяли розгортанню й активізації як збирацької, так і дослідницької діяльності. Це були перші кроки на шляху до створення науково-дослідницького підходу в

процесі збирацької діяльності. Одночасно відбувався процес розгляду культурної спадщини не лише як продукту діяльності людини, а й як творчої субстанції, носія глибинної та місткої інформації.

Методика запису та фіксації фольклорного матеріалу має ґрунтуватися на принципах розуміння природи, генези і сутності народних традицій. Погляд на фольклор, як на надбання минулих часів, органічно пов'язаний із наявністю великої кількості матеріалів, котрі вирвані з органічного контексту їх побутування, відокремлені від сутності та функції обрядового дійства. Саме цей момент був одним з важливих і актуальних питань, який відіграв важливу роль при розробленні та складанні багатьох програм з дослідження фольклору.

Питання збирання та фіксації фольклорного матеріалу починають активізуватись і набувати особливого значення у другій половині XIX століття. Саме в цей період уже було достатньо пісенних збірок, які засвідчували необхідність створення відповідних програмних документів, спрямованих на вирішення багатьох питань щодо фіксації і систематизації народнопісенного матеріалу. Вивчення й аналіз пісенних збірників другої половини XIX століття дало змогу визначити та окреслити особливості збирацької діяльності:

1. Усі збирачі, які надсилали пісні чи зібраний фольклорно-етнографічний матеріал упорядникові збірника, обов'язково мають бути згадані у вступі або передмові з поданням відомостей як про автора, так і про поданий пісенний зразок;

2. Особливістю цих збірок є фіксація поетичного тексту пісень, нотного матеріалу – майже нема;

3. Усі упорядники пісенних збірників обов'язково подають пісенний зразок і його варіанти, зазначаючи при цьому, які варіанти є в інших рукописних чи друкованих збірках;

4. Ознакою збірок є наявність бібліографічного покажчика, в якому зазначені не тільки збірки, а й праці, в яких подано чи розглянуто пісенний матеріал, що містить даний пісенний збірник.

Необхідно зазначити, що більшість рукописних і друкованих збірників у XIX столітті склалися переважно з чітко визначених жанрово пісень: ліричних (пісні про кохання), побутових, жартівливих. Досить незначною була кількість сатиричних та родинно-побутових пісенних зразків. Ці збірки призначалися переважно для домашнього музикування, що значною мірою зумовило їх жанрову обмеженість та певну стереотипність. Історичні й календарно-обрядові пісні, думи в цих збірниках майже не траплялися, що частково обумовило необхідність створення програмних документів для необхідної координації та спрямування збирацької діяльності народнопісенного матеріалу.

Щодо причин, які гальмували процес наукового дослідження пісенного матеріалу в означений період, необхідно зазначити наступні:

1. Пісенні збірники минулих століть поступово ставали раритетними, саме це спричинило виникнення проблеми щодо визначення та усвідомлення особливостей та характеру змін і трансформацій жанрів фольклору протягом тривалого періоду їх побутування;

2. Увесь матеріал, представлений в пісенних збірниках, не систематизований, більшість із представлених в збірках фольклорних зразків не заслуговують на правдивість. Наприклад, в пісенних збірниках Вацлава з Олеська та Жеготи Паулі вміщено зразки народної творчості без будь-якого зазначення місцевості, часу запису, походження пісні, не подано жодної інформації щодо виконавців. Із цього приводу у 1936 році Ф. Колесса зазначив: “У самій збирацькій праці, у виданнях сирого матеріалу вражають деякі недостачі. В давніших збірниках, наприклад, М. Максимовича, Жеготи Паулі, навіть Я. Головацького, переважно не подано місця проведення запису. Переважає безсистемність у виданнях, недостача критеріїв порядкування. Це утруднює орієнтацію, перегляд матеріалу і дослідчу працю” [22, с. 424];

3. Матеріал збирали переважно з одного регіону, місцевості, що заважало створити реальну картину функціонування та побутування пісенних жанрів у різних регіонах та місцевостях;

4. Були пісенні збірники, в яких упорядники подавали пісні, виправляючи їх та вносячи суттєві корективи відповідно до власних поглядів і смаків.

Необхідність створення програм була тісно пов'язана з вирішенням ще однієї проблемної ситуації, яка на початку ХХ століття гостро постала перед фольклористами. Збирали й опрацьовували фольклорний матеріал в Україні нерівномірно. Не усі місцевості було досліджено повністю, одні регіони були представлені досить повно і змістовно, інші – лише окремими зразками. Поряд із систематичними матеріалами були матеріали випадкові, в яких подано поодинокі зразки пісенних жанрів, котрі сподобалися дописувачам чи потрапили сюди через те, що вдалося лише саме такий матеріал зафіксувати. Ці особливості збирацької діяльності певним чином перешкождали створенню цілісної картини функціонування народнопісенної творчості в різних регіонах та місцевостях, не сприяли відтворенню особливостей розвитку і трансформацій пісенного матеріалу протягом історичного минулого.

Перелік джерел, що містять інформацію про збирання та фіксації народнопісенного матеріалу фольклорної творчості, об'ємний і різноманітний. Особливе місце у процесі збирацької діяльності належить документам, характерною ознакою яких є наявність конкретних вказівок щодо специфіки та особливостей збирання фольклорного матеріалу. В історії української фольклористики ці документи отримали різноманітні визначення: настанова, керівництво, інструкція, анкета, питальник, програма, відозва, запрошення, план, квестіонар. Незважаючи на достатню кількість визначень, усі поняття безпосередньо стосуються збирання фольклорного матеріалу і допомагають у вирішенні важливого питання: максимально повно й точно зафіксувати фольклорну творчість. Активне використання терміна “програма” у збирацькій діяльності пов'язаний із тим, що це поняття містить не тільки вказівки щодо збирання та фіксації матеріалу, а й алгоритм вивчення культурного явища, певну дослідницьку матрицю. Програми слугували інструментом, за допомогою якого на місцях фіксували різноманітні прояви народної культури. Варто зазначити, що поняття настанова, керівництво, інструкція дослідники активно використовували переважно до середини ХІХ століття. Від 1860-го року в науковий обіг увійшов термін “програма”, який має активне застосування і в сучасному дослідницькому просторі музичної фольклористики.

Практика створення програм сягає своїм корінням у ХІХ століття. У другій половині ХІХ ст. Південно-Західний відділ Російського географічного товариства активно досліджував “малоросійські землі” за спеціально розробленими програмами і запитальниками.

Першим документом, що містив правила фіксації фольклорно-етнографічних матеріалів, вважають інструкцію “Про історію народів”, яку підготувала німецькою мовою Російська Академія наук у 1733 році. Цей документ було розроблено спеціально з метою дослідження фольклорно-етнографічної спадщини народів Сибіру, і мовою оригіналу він мав назву “Инструкция, данная Академией Г. Ф. Миллеру при отправлении в Сибирское путешествие. Наставление о том, на что надлежит обращать внимание при описании народов, в особенности сибирских”. До інструкції увійшли 1297 розробок, які були розгорнутими положеннями щодо процесу та специфіки збирання і фіксації фольклорно-етнографічного матеріалу [18].

У 1848 році М. Надеждин розробив етнографічну інструкцію, яка відіграла важливу роль у процесі подальшого розгортання збирацької діяльності. Вивчення народної поезії у другій половині ХІХ століття розглядали як обов'язкову складову етнографії, і це передбачало збирання, фіксацію і вивчення усіх проявів усної творчості, зокрема таких її жанрів, як билини, казки, пісні, скоромовки, прислів'я тощо [26].

Етнографічна інструкція М. Надеждіна відіграла важливу роль у процесі збирацької діяльності: вперше в історії музичної фольклористики було визначено необхідність фіксації музичного матеріалу як складової народної культури, чітко сформовані і визначені вимоги та критерії щодо записів варіантів пісенних зразків. Цей документ було розмножено у кількості 700 примірників і розповсюджено по всій території Росії. Він відіграв важливу роль у процесі активізації діяльності місцевих збирачів: у 1851 році було надіслано 700 рукописів, через рік кількість надісланих матеріалів сягнула 1000 примірників [25, с. 79].

Із 1840-х років в Росії активізувався процес розроблення і практичного використання перших програмних документів. Архівні документи цього періоду свідчать про те, що “...в эти годы нет почти ни одного района в стране, где бы не появлялись местные собиратели,

направлявшие своё внимание на вопросы истории, экономики, этнографии, языка и фольклора. Местные собиратели посылают ответы на программы центральных учреждений, публикуют свои материалы в местных изданиях (“Губернских ведомостях”, “Памятных книжках”), создают местные краеведческие издания, иногда посылают свои наблюдения в центральную печать; наконец, что ещё пока сравнительно редко, публикуют свои наблюдения в виде отдельных изданий” [25, с. 67].

Поміж програмних документів другої половини ХІХ ст. виділяється надрукована у 1853 році програма О. Метлинського, в назві якої чітко визначено її призначення: “О собирании, приведении в порядок, приготовлении к изданию и печатании песен и других произведений народной словесности” [16, с. 9]. Доцільно зазначити, що усі програми, які мали чітке призначення збирання пісенної творчості українського народу, майже завжди охоплювали окремими питаннями збирання народних казок, прислів'їв, переказів тощо.

У 1865 році О. Кольберг надіслав до редакції “Варшавської Бібліотеки” листа польською мовою, який містив етнографічну програму, де вперше в історії вітчизняної науки було сформовано принципово важливі положення щодо запису та фіксації музичних зразків фольклорної творчості [31, с. 35–37]. Лист складався з передмови, в якій було окреслено загальні методологічні завдання програми (цілі й завдання, звернення до збирачів щодо необхідності та важливості збирання і фіксації фольклорно-етнографічного матеріалу, вимога обов'язкової паспортизації надісланих матеріалів) і безпосередньо з тексту програми. Аналіз цього програмного документа дав змогу зробити висновки щодо основних принципів збирацької діяльності, які дослідник вважав принципово важливими:

1. Необхідність фіксувати при збиранні фольклорного матеріалу не тільки поетичний текст, а й музичний матеріал;
2. При записі тексту пісенного зразка звертати увагу та робити нотатки щодо специфіки й особливостей вимови, наголосу, використання мовних діалектів;
3. Записи пісенного матеріалу мають бути зафіксовані в усіх варіантах, які поширені та побутують у конкретній місцевості, з подальшим їх аналізом і виявленням особливостей музичного зразка;
4. Фіксація усіх пісенних зразків певного регіону в контексті обрядового дійства з метою виявлення їх функції, ролі та значення в обряді [31, с. 36].

Якщо в програмі, яку розробив О. Кольберг, народнопісенний матеріал розглянутий у єдності усіх питань, які стосуються не тільки певного обрядового дійства, а й звичаїв і традицій конкретної місцевості, то з 1860-х років значення та функція програм починають змінюватися, деталізуватися відповідно до обраної тематики. З одного боку, створюють нормативні документи, які фіксують суто етнографічні відомості, особливо стосовно вивчення народних юридичних звичаїв (це пов'язано з історичною подією окресленого періоду – відміною кріпосного права). З іншого боку, розробляють програми, присвячені переважно збиранню, фіксації та вивченню зразків народної музичної творчості.

У 60–70-х роках ХІХ століття розроблянням, складанням і поширенням програм займався південно-західний відділ імператорського Російського географічного товариства, в якому активно працювали П. Чубинський і А. Русов. Характерною ознакою цих програмних документів є поступове розширення тематики та деталізація окремих питань збирацької діяльності. У 1863 р. надрукована “Програма для надавання (доставлення) в Харківський губернський статистичний комітет відомостей про теперішню губернію”, що складається з 8 розділів, котрі містять значну кількість різноманітних питань з історії, географії, антропології, топографії, етнографії тощо. У восьмому розділі окремим пунктом подані питання, пов'язані зі збиранням народнопісенної творчості. У “Примітці” вміщені конкретні вказівки щодо записування пісенного матеріалу [16, с. 10–11].

У 1876 році вийшла “Програма для збирання історико-археологічних відомостей про Подолію”, яку склав викладач Подільської семінарії Митрофан Симашкевич. У назві програми конкретно зазначено регіон дослідження і серед чималої кількості програм це єдина, яку підготувала духовна особа [16, с. 14–15].

Першу спробу розроблення і складання програм для збирання українського фольклорно-етнографічного матеріалу датовано 60-ми роками XIX століття. Це “Програма для збирання відомостей про народні вірування і повір’я в Південній Росії” Петра Єфименка, у котрій чимало запитань стосується фольклорної творчості: обряди, свята, ігри, хороводи, прикмети, пам’ятки народної словесності, до яких належать безумовно і зразки пісенної творчості [16, с. 11–12].

У 1873 р. вийшла детальна і розгорнута “Програма Південно-Західного Відділу Імператорського Російського Географічного Товариства для збирання відомостей з Етнографії” [16, с. 13–14]. Вона мала передмову і 9 розділів, серед яких найбільшу увагу привертає шостий розділ – “Твори словесної народної творчості”, в якому містяться запитання щодо збирання зразків народної творчості: казок, пісень, легенд, вигадок. Варто зазначити, що поряд із програмними документами в кінці XIX ст. виходили “запитальники”, які не містили чітких інструкцій для збирачів фольклорно-етнографічного матеріалу, а лише зазначали пункти дослідження місцевостей, про які необхідно було мати уявлення та інформацію для того, щоб надалі ці регіони вивчали компетентні вчені. Ці запитальники найчастіше містили локальні запитання й мали місцеве призначення.

У 1874 році в Одесі вийшла збірка Д. Багеньського “Вказівки до складання опису (описання) свого краю”, яка є цінним документом етнографії XIX століття, і її вважають важливим орієнтиром щодо процесу становлення та розвитку дослідницької діяльності, зокрема, формування методологічних принципів [16, с. 111]. На жаль, цей документ упродовж тривалого часу залишався майже невідомим. Програма складається зі вступної частини, першого розділу, який поділений на два підрозділи: “Декілька слів щодо значення етнографічних матеріалів та їх збирання” і “Техніка етнографічних записів”. Другий розділ (“Записи, які відносяться до обрядової поезії”) містить питання, що стосуються усіх жанрів пісенної творчості, котрі належать до обрядової поезії. В цьому розділі представлені різноманітні жанри фольклорно-обрядової творчості й найцікавіші зразки кожного з них. Розділ третій (“Необрядова пісенність”) складається з питань щодо збирання історичних пісень, ліричних, дитячих, дум. Четвертий розділ (“Народна прозаїчна творчість”) присвячений огляду та з’ясуванню специфіки і характерних ознак численних зразків народної поетичної творчості.

У 1880-х роках значно активізувався інтерес до народнопісенної спадщини, що привело до розроблення багатьох програмних документів, пов’язаних із збиранням та вивченням безпосередньо зразків фольклорної творчості. У 1884 році при Відділенні етнографії Російського географічного товариства створена спеціальна “Пісенна комісія з питань збирання російських народних пісень із наспівами” під керівництвом Т. Філіппова [5, с. 68]. Основним завданням її діяльності було збирання та видання зразків народнопісенної творчості, зокрема, з гармонізацією пісенного зразка.

У передмові до збірника “Пісні російського народу”, який вийшов на початку 90-х років XIX століття завдяки зусиллям співробітників Пісенної комісії, повно та змістовно викладено принципи фіксації фольклорних текстів в умовах експедиції [25, с. 79]. Уперше в історії музичної фольклористики розглянуті форми і засоби збирацької діяльності. Основна цінність і важливість передмов полягає в тому, що у ній сформовані й методологічно визначені прийоми, які важливо використовувати під час збирання та фіксації народнопісенного матеріалу: “Вопрос, как записывать, оказывается не менее важен, чем, что надлежит фиксировать” [25, с. 81]. До основних методичних принципів організації процесу збирання та фіксації пісенного матеріалу віднесені наступні позиції:

- слова і текст необхідно фіксувати під час запису та перевіряти відразу після звучання пісенного зразка;
- пісні чоловічі та жіночі треба записувати окремо, одночасно з фіксацією інформації щодо учасників співу;
- записувати потрібно усі варіанти наспівів, ретельно фіксуючи зміни при повторенні пісенного зразка [25, с. 83].

Принципово важливими для збирацької діяльності Пісенної комісії стали дотримання принципу чіткої фіксації контексту побутування пісень і паспортизація відомостей про

виконавців. Обов'язковим під час експедиції було складання словника, який містив діалекти та специфічні для кожного регіону словосполучення, слова з характерними наголосами, вимовлянням. Важливим у процесі збирацької діяльності стало складання термінологічного словника, який безпосередньо стосувався обрядового дійства, був розглянутий як важлива складова цього процесу, і виконавці використовували його під час дійства. Доцільно зазначити, що термінологія словника тісно пов'язана з моральними та естетичними поглядами та є відображенням народного світосприйняття.

Програмні документи, присвячені вивченню і дослідженню фольклорно-етнографічної спадщини українського народу, належать до другої половини XIX століття, і є здебільшого етнографічними за спрямуванням. Основне їх призначення – створення цілісної загальної картини про етнографічне та фольклорне розмаїття українців. Усі перші програми були надто загальними, конкретика не передбачена щодо жодного з їх питань (наприклад: “Програма для збору статистичних відомостей в селах” [16, с. 14], “Програма для групування відомостей про південний народ” [16, с. 22]).

Перелік запитань торкався таких позицій:

– етнографія описова (домівки, тварини, одяг, їжа, промисли, рослини; ігри й забави; звичаї – питання торкалися таких аспектів, як будівництво, весілля, народження, поховання, певних свят: Нового Року, Миколая, Різдва, Великодня);

– народна словесність та вірування, пісні обрядові, побутові, історичні, демонологія, космологія, чумацтво тощо.

Основну увагу в перших програмах приділяли відомостям про звичаєве та юридичне право, статистичні дані тощо. Програмні документи були спрямовані також на вивчення та дослідження окремих регіонів: Харківського, Київського. Особливістю цих програм є чітка позиція стосовно визначення територіально-географічного положення українського народу: розглядати його як південно-руський, народ Південної Росії тощо.

Перший програмний документ – “Етнографічна програма пошуково-збирацької та дослідницької діяльності”, який був розроблений безпосередньо на теренах України, мав на меті вивчення фольклорно-етнографічної скарбниці українського народу в загальному ракурсі і був призначений для широкого кола [16, с. 8]. Програму розробили у 30-х роках XIX століття відомі діячі із західної України: І. Вагилевич, Я. Головацький та М. Шашкевич (в історії української культури вони відомі як “Руська трійця”). Але зразком для написання і складання цієї програми була відома програма Ф. Туманського, яку вважають в Україні однією з перших дослідницьких програм, спрямованих на загальне фольклорно-етнографічне вивчення спадщини українського народу.

Одним із перших, хто запропонував програму збирання та дослідження фольклорно-етнографічного матеріалу в Україні на межі XVIII–XIX ст., був відомий дослідник Ф. Туманський. Своєю чергою, моделлю для дослідника при створенні власного програмного документа став проект Топографічної комісії Російської Академії Наук, розроблений у 1777 р.

Перша програма Ф. Туманського “Доношение графу П. А. Румянцеву от бунчукового товарища Федора Туманского, корреспондента С.-Петербургской Академии Наук с присоединением двух программ для описания Малороссии 1779 г. в декабре”, як і переважна більшість програмних документів його попередників, передбачала всебічне обстеження земель, котрі тоді іменували Малоросією [16, с. 8]. Ця програма враховувала специфіку побутування фольклорної творчості як у містах, так і в окремих сільських населених пунктах. У проекті детально зазначено, на що треба звернути увагу при фіксації матеріалу. Чільне місце у програмі займали питання, що стосувалися народних звичаїв, традицій та обрядів. У проекті також зазначено необхідність розшукування будь-яких записів та літописів про Малоросію, знімання з них копій. Програмний документ мав важливе значення для розгортання збирацької та дослідницької діяльності на теренах України. Вагомість проекту полягала у тому, що він не залишився без практичного втілення, ставши зразком для появи значної кількості програм у XVIII столітті.

Особливістю програми, яку розробив Ф. Туманський, є такий підхід до вивчення фольклору, який передбачає проходження двох етапів. На першому з них здійснюють власне

збирацьку діяльність. Другий етап передбачає критичне осмислення та систематизацію зібраного матеріалу, що має виконувати кваліфікований дослідник. Цей етап є одним із необхідних чинників дослідницької діяльності й надалі буде розглянутий як важливий структурний компонент методології фольклористики.

Федір Туманський серед перших намітив для себе завдання створення не тільки повної історії Малоросії, з урахуванням усіх її складових та чинників. Він прагнув розглянути і представити наукову історію Малоросії, що відповідала б новим історіографічним вимогам. Спираючись на засади та положення, котрі запровадив цей дослідник, вибудовували свої програмні документи українські фольклористи.

Наприкінці XIX століття дещо змінилася структура програм. Упровадження передмови щодо методу збирання матеріалів, в якій дані пояснення (як і яким чином збирати матеріал та його записувати) свідчить про формування методологічних принципів збирання народнопісенної творчості. Це питання стане важливим при розробленні у наукових установах програм для збирацької і науково-дослідницької діяльності в 20-х роках XX століття. Поступово в програмах кінця XIX століття відбувається чітка диференціація: матеріал для збирання фольклорно-етнографічних відомостей стосується не тільки малоруського народу, а й великоруського народу. Надалі, а саме в 20-х роках XX століття, збиратимуть і вивчатимуть фольклор інших народів, які мешкали на території України.

Особливе значення займають програмні документи, що розробила Музично-етнографічна комісія, діяльність якої почалася 1901 року. Першим програмним документом цієї установи стала “Программа для собирания народных песен и других музыкально-этнографических материалов”, чітко орієнтована на збирання та фіксацію народнопісенного матеріалу [16, с. 25]. Уперше документ надруковано у 1902 році. Оскільки цю програму розробляли переважно мовники, філологи, які не мали уявлення про особливості фольклорної музичної творчості, керівник Музично-етнографічної комісії звернувся до місцевих збирачів фольклорного матеріалу з проханням, в якому чітко окреслив основні завдання щодо збирання та фіксації народнопісенного матеріалу.

Таким чином, на початку XX століття фольклористика не тільки мала достатню кількість зібраного фольклорно-етнографічного матеріалу, а й було створено надійне підґрунтя для вироблення системи та методів як збирацької, так і науково-дослідницької діяльності, що їх сформували в українському науковому просторі у 20-х роках XX століття.

Аналіз записів фольклорних зразків засвідчує, що в першій третині XX століття особливу увагу приділяли комплексному студіюванню народної творчості. Це проявлялось у підходах до систематизації матеріалу, серед яких відзначимо наступні принципи:

- збирання пісенного матеріалу в певних регіонах та місцевостях;
- фіксація і запис конкретних жанрів фольклору;
- фіксація матеріалу від окремих виконавців.

Збирацьку діяльність здійснювали за певним алгоритмом: на основі програм, що склалися з різноманітних запитань, проводили опитування і одночасно робили синхронний запис та фіксували не тільки етнографічні, а й музичні відомості.

Перед збирачами зразки народної музичної творчості поставало чимало питань у зв'язку з фіксацією пісенного матеріалу. Збираючи та фіксуючи зразки пісень у різних виконавців з багатьох місцевостей, кореспонденти наштовхувалися на проблеми з діалектичними особливостями говорів, наголосів, вимови. Дослідники народнопісенного матеріалу неодноразово наголошували на неможливості точної і відповідної фіксації усіх особливостей вимовляння.

Загальновідомо, що складнощі виникали і при публікації пісенних збірників, оскільки неможливо було передати друком усі ознаки та специфіку зафіксованого тексту пісенних зразків. Це привело до того, що збирацька діяльність потребувала тісної співпраці з науковцями різних спеціальностей – не лише власне музикознавцями, а й діалектологами, філологами, етнологами, істориками тощо.

Наявність великої кількості програм, друк збірок народнопісенного матеріалу, опублікування наукових статей з проблем фіксації і систематизації народних зразків

засвідчили, що вже на початку ХХ століття формувалася науково-етнографічна методика записів та публікацій музичного фольклору. Одними з головних принципів збирацької діяльності стали точність і максимальна фіксація усіх особливостей пісенного матеріалу. Особливу увагу в цьому процесі приділяли обставинам побутування фольклорних зразків. Саму ж пісню почали вивчати не тільки як самоцінне явище, а комплексно, із урахуванням усіх обставин її побутування і розглядати в контексті обряду та специфіки його складових.

Цінність програмних документів кінця ХІХ – першої третини ХХ століття полягала в прагненні повно, точно і достовірно зафіксувати жанрово різноманітний фольклорно-етнографічний матеріал, з'ясувати умови й особливості його побутування, виявити характерні ознаки та специфіку змін і трансформацій пісенних зразків. Перші програмні документи відіграли важливу роль у процесі розгортання збирацької діяльності на теренах України, ставши науковим інструментарієм для подальших науково-дослідницьких пошуків та розробок учених 20-х років ХХ століття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонович В. Б. Монография по истории Западной и Юго-Западной России / В. Б. Антонович. – К. : Тип. Е. Я. Федорова, 1885. – 351 с.
2. Бойко В. Г. Сучасна народнопоетична творчість на Україні. Основні тенденції розвитку / В. Г. Бойко. – К. : Наукова думка, 1973. – 120 с.
3. Боряк О. О. Україна: етнокультурна мозаїка / О. О. Боряк. – К. : Либідь, 2006. – 328 с.
4. Гнатюк В. М. Українська народна словесність (В справі записів українського етнографічного матеріалу) / В. М. Гнатюк. – Харків : Союз визволення України, 1916. – 46 с.
5. Горленко В. Ф. Історія української етнографії (ХІІ – середина ХІХ ст.) / В. Ф. Горленко / [відп. ред. Г. Скрипник]. – К. : ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, 2005. – 397 с.
6. Гошовський В. Л. Деякі проблеми збереження та дослідження народної пісні Карпат / В. Л. Гошовський // Науковий збірник Закарпатського Краєзнавчого музею / [упоряд. і наук. ред. П. Федака]. – Ужгород : Карпати, 1995. – Вип. 1. – С. 145–150.
7. Грица С. Й. Трансмісія фольклорної традиції: етномузикознавчі розвідки / С. Й. Грица. – Тернопіль : АСТОН, 2002. – 234 с.
8. Грица С. Й. З історії нотації української думової епіки / С. Й. Грица // Народна творчість та етнографія. – 1971. – № 4. – С. 46–58.
9. Грица С. Й. Українська фольклористика ХІХ – початку ХХ століття і музичний фольклор: нарис / С. Й. Грица. – Київ ; Тернопіль : АСТОН, 2007. – 152 с.
10. Дей О. І. Поетика української народної пісні / О. І. Дей. – К., 1978. – 125 с.
11. Дей О. І. Сторінки з історії української фольклористики / О. І. Дей. – К., 1975. – 325 с.
12. Дей О. І. Фольклористично-збирацька діяльність Осипа та Федора Бодяньського / О. І. Дей // Народна творчість та етнографія. – 1977. – № 2. – С. 33–44.
13. Дмитренко М. К. Українська фольклористика: акценти сьогодення / М. К. Дмитренко // НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. – К. : Сталь, 2008. – 325 с.
14. Довгальок І. С. Фонографування народної музики в Україні: історія, методологія, тенденції / І. С. Довгальок. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2016. – 650 с.
15. Записки Юго-Западного отдела Русского географического общества: Т. 1–2. – К., 1874–1875.
16. З історії народознавства в Україні: Каталог етнографічних програм / [упоряд. О. О. Боряк]. – К. : Українознавство, 1995. – 119 с.
17. Іваницький А. І. Історична Хотинщина: муз.-етнограф. дослідження: збірник фольклору / А. І. Іваницький // НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. – Вінниця : Нова книга, 2007. – 575 с.
18. Инструкция, данная Академией Г. Ф. Миллеру при отправлении в Сибирское путешествие. О истории народов // Миллер Г. Ф. История Сибири. – М.; Л. : АН СССР, 1937. – Т. 1. – С. 47–64.
19. Історія української музики. – Київ : Наукова думка, 1990. – Т. 3. – 424 с.

20. Кирчів Р. Ф. Двадцять століття в українському фольклорі / Р. Ф. Кирчів – Львів : Інститут народознавства НАН України, 2010. – 536 с.
21. Колесса Ф. М. Історія української етнографії / Ф. М. Колесса // НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. – К., 2005. – 366 с.
22. Колесса Ф. М. Погляд на теперішній стан пісенної творчості українського народу / Ф. М. Колесса // Ф. М. Колесса. Музикознавчі праці. – Київ, 1970. – С. 424–462.
23. Матяш І. Б. Українські народні думи: дослідження, видання, виконавці: історіографічний нарис: бібліограф. покажчик / І. Б. Матяш // Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства. – К., 2008. – 239 с.
24. Метлинский А. Л. Народные южнорусские песни / А. Л. Метлинский. – К. : Издание Амвросия Метлинского; в Университетской типографии, 1854. – 472 с.
25. Надеждин Н. И. Об этнографическом изучении народности русской / Н. И. Надеждин // Записки ИРГО. – СПб., 1847, кн. II. – С. 61–115.
26. Надеждин Н. И. Инструкция этнографическая / Н. И. Надеждин // Свод инструкций для Камчатской экспедиции, предпринимаемой Императорским Русским географическим обществом. – СПб. : Тип. губернского правления, 1852. – С. 26–27.
27. Попов П. М. До питання про способи збирати фольклорні матеріали / П. М. Попов // Етнографічний вісник. – К. : Українська Академія наук, 1926. – Кн. 2. – С. 5–19.
28. Программа для собирания этнографических и статистических данных, составленная действительными членами Юго-Западного Отдела Императорского Русского Географического Общества, гг. Чубинским и Русовым. – К., 1873. – 4 с.
29. Программа для собирания этнографических сведений, составленная при этнографическом отделении имп. общества любителей естествознания, антропологии и этнографии. – М., 1887. – 8 с.
30. Шульгіна В. Д. Нариси з історії української музичної культури: джерелознавчий пошук: монографія / В. Д. Шульгіна. – К. : ДАКККІМ, 2007. – 275 с.
31. Утенкова-Шалапак І. А. Собрание фольклорных материалов Оскара Кольберга: история, структура, методология / И. А. Утенкова-Шалапак // Вопросы этномузыкологии. – 2012. – № 3. – С. 35–48.

REFERENCES

1. Antonovych, V. (1885), *Monografiya po istorii Zapadnoy i Yugo-Zapadnoy Rossii* [Monograph on the history of Western and Southwestern Russia], Kyiv, Typography E. Fedorov. (in Russian).
2. Boiko, V. (1973), *Suchasna narodnopoetychna tvorchist na Ukraini. Osnovni tendentsii rozvytku* [Modern folk poetic art in Ukraine. Main tendencies of development], Kyiv, Naukova dumka. (in Ukrainian).
3. Boriak, O. (2006), *Ukraina: etnokulturna mozaika* [Ukraine: Ethnocultural mosaic], Kyiv, Lybid. (in Ukrainian).
4. Hnatiuk, V. (1916), *Ukrainska narodna slovesnist (V spravi zapysiv ukrainskoho etnografichnoho materiialu)*, [Ukrainian folklore (In the case of records of Ukrainian ethnographic material)], Kharkiv, Soiuz vyzvolennia Ukrainy. (in Ukrainian).
5. Horlenko, V. (2005), *Istoriia ukrainskoi etnografii (XII – seredyna XIX st.)*, [History of Ukrainian ethnography (XII – mid XIX century.)], responsible editor. H. Skrypnyk, Kyiv, M. Rylsky Institute of Art Studies, Folklore Studies and Ethnology. (in Ukrainian).
6. Hoshovskyi, V. (1995), Some problems of preservation and research of the folk song of the Carpathians, *Naukovyi zbirnyk Zakarpatskoho Kraieznavchoho muzeiu* [Scientific collection of the Transcarpathian Regional Museum], scientific editing P. Fedak, Uzhhorod, Karpaty, Iss. 1, pp. 145–150. (in Ukrainian).
7. Hrytsa, S. (2002), *Transmissiia folklornoj tradytsii: etnomuzykoznavchi rozvidky* [Transmission of folklore traditions: ethnomusicology scientific research], Ternopil, ASTON. (in Ukrainian).
8. Hrytsa, S. (1971), From the history of the notation of the Ukrainian Duma epic, *Narodna tvorchist ta etnografiia* [Folk art and ethnography], no. 4, pp. 46–58. (in Ukrainian).

9. Hrytsa, S. (2007), *Ukrainska folklorystyka XIX – pochatku XX stolittia i muzychnyi folklor: narys*. [Ukrainian folklore studies of the XIX – early twentieth century and musical folklore: essay], Kyiv ; Ternopil, ASTON. (in Ukrainian).
10. Dei, O. (1978), *Poetyka ukrainskoi narodnoi pisni* [Poetics of the Ukrainian folk song], Kyiv. (in Ukrainian).
11. Dei, O. (1975), *Storinky z istorii ukrainskoi folklorystyky* [Pages on the history of Ukrainian folklore studies], Kyiv. (in Ukrainian).
12. Dei, O. (1977), Folklore and collecting activity of Osyp and Fedir Bodiatskyi], *Narodna tvorchist ta etnografiia* [Folk art and ethnography], no. 2, pp. 33–44. (in Ukrainian).
13. Dmytrenko, M. (2008), *Ukrainska folklorystyka: aktsenty sohodennia* [Ukrainian folklore: the emphasis of the present], Kyiv, Stal. (in Ukrainian).
14. Dovhaliuk, I. (2016), *Fonohrafiuvannia narodnoi muzyky v Ukraini: istoriia, metodolohiia, tendentsii* [Fonography of folk music in Ukraine: history, methodology, trends], Lviv, Ivan Franko National University of Lviv. (in Ukrainian).
15. *Zapysky Yugo-Zapadnogo otdela Russkoho heohrafycheskoho obshchestva (1874–1875)*, [Notes of the Southwestern Department of the Russian Geographical Society], Vol. 1–2, Kyiv. (in Ukrainian).
16. Boriak, O. (1995), *Z istorii narodoznavstva v Ukraini: Kataloh etnografichnykh prohram* [From the History of Ethnography in Ukraine: Catalog of ethnographic programs], Kyiv, Ukrainoznavstvo. (in Ukrainian).
17. Ivanytskyi, A. (2007), *Istorychna Khotynshchyna: muz.-etnograf. doslidzhennia: zbirnyk folkloru* [Historical Khotynshchyna: musical ethnographer research: collection of folklore], Vinnytsia, Nova knyha. (in Ukrainian).
18. Miller, G. F. (1937), Instructions given by the Academy to G. F. Miller during departure to the Siberian journey. About the history of peoples, *Istoriya Sibiri* [History of Siberia], Moscow, Leningrad, Academy of Sciences USSR, Vol. 1, pp. 47–64. (in Russian).
19. *Istoriia ukrainskoi muzyky* (1990), [History of Ukrainian music], Kyiv, Naukova dumka, Vol. 3. (in Ukrainian).
20. Kyrchiv, R. (2010), *Dvadtsiate stolittia v ukrainskomu folklori* [Twentieth Century in Ukrainian folklore], Lviv, Institute of Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine. (in Ukrainian).
21. Kolessa, F. (2005), *Istoriia ukrainskoi etnografii* [History of Ukrainian Ethnography], Kyiv. (in Ukrainian).
22. Kolessa, F. (1970), A look at the current state of song creativity of the Ukrainian people], *F. M. Kolessa. Muzykoznavchi pratsi* [F. M. Kolessa. Musicological works], Kyiv, p. 424–462. (in Ukrainian).
23. Matiash, I. (2008), Ukrainian folk dumas: research, publication, performers: historiographical essay: bibliographic pointer, *Ukrainskyi naukovo-doslidnyi instytut arkhivnoi spravy ta dokumentoznavstva* [Ukrainian Scientific Research Institute of Archival Affairs and Documentation], Kyiv. (in Ukrainian).
24. Metlinskiy, A. (1854), *Narodnye yuzhnorusskie pesni* [Folk South Russian songs], Kyiv, Amvrosii Metlinsky Edition; at the University Printing House. (in Ukrainian).
25. Nadezhdin, N. (1847), About ethnographic study of Russian nationality, *Zapiski IRGO* [Notes IRGO], Sankt-Petersburg, Book II, pp. 61–115. (in Russian).
26. Nadezhdin, N. (1852), *Ethnographic instructions, Svod instruktsiy dlya Kamchatskoy ekspeditsii, predprinimaemoy Imperatorskim Russkim geograficheskim obshchestvom* [Set of instructions for the Kamchatka expedition undertaken by the Imperial Russian Geographical Society], Sankt-Petersburg, Printing house of provincial government, pp. 26–27. (in Russian).
27. Popov, P. (1926), On the question of how to collect folk material. *Etnografichnyi visnyk* [Ethnographic Bulletin], Kyiv, Ukrainian Academy of Sciences, Book 2, pp. 5–19. (in Ukrainian).
28. *Programma dlya sobiraniya etnograficheskikh i statisticheskikh danykh, sostavlenaya deystvitel'nyimi chlenami Yugo-Zapadnogo Otdela Imperatorskogo Russkogo Geograficheskogo Obshchestva, gg. Chubinskim i Rusovym, (1873)*, [A program for collecting ethnographic and

- statistical dangers, compiled by the actual members of the Southwest Department of the Imperial Russian Geographical Society, Mr. Chubinsky and Rusov], Kyiv. (in Ukrainian).
29. *Programma dlya sobiraniya etnograficheskikh svedeniy, sostavlenaya pri etnograficheskom otdelenii imp. obshchestva lyubiteley estestvoznaniya, antropologii i etnografii* (1887), [A program for collecting ethnographic information, compiled at the ethnographic department of the Imperial Palace. Society of lovers of natural science, anthropology and ethnography], Moscow. [in Russian].
30. Shulhina, V. (2007), *Narysy z istorii ukrainskoi muzychnoi kultury: dzhereloznavchyi poshuk: monohrafiia* [Essays on the history of Ukrainian musical culture: source-search: monograph], Kyiv, State Academy of Managerial Staff of Culture and Arts. (in Ukrainian).
31. Utenkova-Shalapak, I. (2012), Collection of folklore materials by Oscar Kolberg: history, structure, methodology, *Voprosy etnomuzykologii* [Questions of ethnomusicology], no. 3, pp. 35–48. (in Russian).

УДК 378:373.091.12.011.3-051:7:004

Ярослава Топорівська

ХМАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ У НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-МУЗИКАНТІВ

У статті окреслено можливості використання хмарних технологій у навчальній діяльності майбутніх педагогів-музикантів. Увагу зосереджено на основних перевагах і недоліках хмарних технологій в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців та інтеграції хмарних сервісів Google Apps у їхню навчальну діяльність. Висвітлено сучасний підхід до професійно-орієнтованого навчання студентів із підтримкою інформаційно-комунікаційних технологій. Розглянуто особливості використання відеохостингу YouTube під час вивчення навчальної дисципліни “Музична інформатика”.

Ключові слова: інформаційно-освітній простір, хмарні сервіси Google Apps, сучасні інформаційні технології, навчальний процес, підготовка майбутніх фахівців.

Ярослава Топоривская

ОБЛАЧНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ-МУЗЫКАНТОВ

В статье обозначены возможности использования облачных технологий в учебной деятельности будущих педагогов-музыкантов. Внимание сосредоточено на основных преимуществах и недостатках облачных технологий в процессе профессиональной подготовки будущих специалистов и интеграции облачных сервисов Google Apps в их учебную деятельность. Освещен современный подход к профессионально-ориентированному обучению студентов с поддержкой информационно-коммуникационных технологий. Рассмотрены особенности использования видеохостинга YouTube при изучении учебной дисциплины “Музыкальная информатика”.

Ключевые слова: информационно-образовательное пространство, облачные сервисы Google Apps, современные информационные технологии, учебный процесс, подготовка будущих специалистов.